

J.R.M. van den Brink: wetenschapper, minister en bankier.

Mr J.H.Th.M. Cuppen

Jeugdijaren

Op 12 april 1915 kwam in het Noordhollandse Laren Johannes Roelof Maria van den Brink ter wereld. Hij groeide op binnen een hecht gezin waar een liberaal katholieke sfeer heerste. Er was een verknochtheid met het kerkelijk gebeuren, maar de vier broers Van den Brink kregen van hun ouders een grote vrijheid en verantwoordelijkheid.¹ Van dichtbij maakte hij de crisis van de dertiger jaren mee. Zijn vader bezat samen met een zwager een tapijtfabriek en vocht jarenlang onder de druk en bedreiging van de grote depressie tegen de economische moeilijkheden. Hij doorliep de middelbare school op de RK HBS te Hilversum en rondde vervolgens cum laude de studie economie aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg af. Bij de schaarste aan katholieke academici, lag voor iemand met zulke geloofsbrieven een schitterende carrière in het verschiets. Uit het huwelijk met de arts A.M. Vermeulen werden drie dochters en vier zoons geboren.

Zijn loopbaan begon kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op het ministerie van handel, nijverheid en scheepvaart. Hij werd er benoemd bij het directoraat voor handel en nijverheid. In 1941 volgde zijn aanstelling bij de dienst tot regeling van de prijzen en kort daarna die als chef van de afdeling prijzenpolitiek. Hij nam evenwel ontslag uit deze functie in februari 1942, zat ondergedoken en verrichte illegaal werk, onder meer voor het blad 'Je Maintiendrai' en in studiegroepen. Tijdens de oorlogsjaren schreef hij meerdere artikelen op zijn vakgebied, vooral in 'Maandschrift Economie.' Daarbij zag hij kans om reeds in 1942, op 27-jarige leeftijd in Tilburg te promoveren. De titel van de met het predicaat cum laude beloonde dissertatie luidde: 'Maatschappijstructuur en werkgelegenheid.' Het proefschrift bevatte een onderzoek naar het verband tussen de economische structuur der maatschappij en het probleem van de werkgelegenheid.

Van den Brink beschouwde de maatschappij als een laat-kapitalistische samenleving, een mengvorm van vrije en gebonden stelsels, welke zich kenmerkte door monopolistische concurrentie, door hevige wisselingen in de omstandigheden waarbinnen zich het economisch proces afspeelt en door evenwicht in de economische activiteit beduidend beneden de topcapaciteit. Volledige werkgelegenheid kon volgens hem in een dergelijk laat-kapitalistisch systeem nooit tot een stabiel evenwicht leiden, omdat dan steeds de neiging tot looneisen en daardoor inflatie zou ontstaan .

---

¹ J.R.M. van den Brink, Zoeken naar een 'heilstaat'. Opbouw, neergang en perspectief van de Nederlandse welvaartsstaat, Amsterdam/Brussel 1984, pag. 499.

Hij droeg als oplossing voor het werkgelegenheidsvraagstuk aan deels grotere inkomensegalisatie en deels versterkt overheidsoptreden. Door die oplossing zou in hogere mate worden voorzien in individuele, respectievelijk in collectieve behoeften². De belangstelling voor deze problematiek werd al tijdens zijn jeugd gewekt in de tijd van de economische crisis. Toen hij ook werknemers van vaders tapijtfabriek in de rijen voor het stempellokaal zag staan, maakte dat een diepe indruk op hem. Het deed zijn interesse ontwakken in de vraag hoe de werkgelegenheid in stand gehouden kon worden.

Oorlogseinde en bevrijding

Gedurende de Tweede Wereldoorlog hield Van den Brink zich diepgaand bezig met de vraag hoe de politiek er na de bevrijding uit zou moeten gaan zien. Hij had weliswaar nog geen helder inzicht in de politieke haalbaarheid van zijn ideeën, maar het was hem duidelijk dat de verzuilde samenleving van voor de oorlog moest verdwijnen. Intensieve contacten waren er met de kopstukken van de Rooms Katholieke Staatspartij (RKSP), De Quay en Romme. Het drietal discussieerde vooral over de vraag of er na de oorlog weer een confessionele partij moest komen. Meer en meer raakte Van den Brink overtuigd dat daar na de bevrijding niet meer naar gestreefd zou moeten worden. Partijvorming op confessionele grondslag was voor hem geen doel, maar veeleer een achterhaalde gedachte. Zijn streven werd ook nog door een drietal andere belangrijke redenen bepaald: de emancipatie van de katholieken was goeddeels voltooid, het liberalisme in ons land was nooit echt anti-religieus of anticlericaal geweest en het socialisme had zijn revolutionair-dogmatisch en anti-religieus karakter al voor de oorlog grotendeels prijs gegeven³.

Samen met een aantal leidende christenen, vooral afkomstig uit de christelijk-historische en de katholieke hoek, droomde hij van een grote, progressieve volkspartij. Deze zou in staat moeten zijn de bestaande klassentegenstellingen te doorbreken. De partij zou sociaal-economisch pragmatisch behoren te zijn en gericht op een rechtvaardige en economisch-doelmatige samenleving.

Inmiddels onderhield Van den Brink ook contacten met voormalige geïnterneerden van het gijzelaarskamp St. Michielsgestel. Kopstukken uit politiek, zakenwereld en cultuur verbleven door toedoen van de bezetter gedwongen in het kamp. Van den Brink bleef dit echter bespaard. Ook bij vele (ex-)gijzelaars leefde de wens om na de bevrijding te komen tot een grote progressieve volkspartij. In augustus 1942 vond een aantal van hen elkaar rond de figuur van Willem Schermerhorn. Met enthousiasme nam Van den Brink gedurende de laatste oorlogsjaren deel aan de discussies. Uit de gedachtenwisselingen van alle betrokkenen volgde het voornemen te komen tot

---

² J.R.M. van den Brink, *Maatschappijstructuur en werkgelegenheid*, diss. KHT, Utrecht/Nijmegen 1942

³ J.R.M. van den Brink, *Zoeken naar een 'heilstaat'*, p. 175

de oprichting van, wat moest gaan heten de Nederlandse Volksbeweging (NVB). Bij de illegale voorbereidingen van deze NVB was Van den Brink nauw betrokken. Zo werd in 1944 met zijn hulp de grondslag gelegd voor het programmagedeelte over de verheffing van de arbeid ⁴.

Onmiddellijk na de bevrijding presenteerden de Gestelse maatschappijhervormers zich. De NVB werd nog in de bevrijdingsmaand mei officieel opgericht, onder leiding van Schermerhorn en Banning. Een maand later zou Schermerhorn geïnstalleerd worden als de eerste na-oorlogse minister-president. De NVB'ers streefden de radicale vernieuwing van het politieke en maatschappelijke leven in Nederland na. Kenmerkende aspecten van dit doel waren: gemeenschapszin, corporatieve ordening van het sociaal-economische leven, cultureel nationalisme en volkseenheid. De vernieuwing zou moeten leiden tot het doen verdwijnen van de vooroorlogse gebreken, waarvan evenwel de oorzaken en grondslagen dieper werden gezocht dan alleen in het politieke leven. Men was de mening toegedaan dat ook de politieke gebreken op zichzelf een uitvloeisel waren van diepere oorzaken van geestelijke aard. Een latere versie van het manifest, waarmee de NVB zich aan de Nederlandse bevolking bekend maakte, droeg ook de naam Van den Brink als ondertekenaar. De NVB maakte een voortvarende beginperiode door. In korte tijd kreeg ze een grote aanhang. Intern lagen de zaken echter anders. Hoe moesten de vernieuwingsideeën praktisch-politiek verwezenlijkt worden? Moest de NVB zich beschouwen als stimulator dan wel als politieke uitkomst van de vernieuwingsdrang?

Ofschoon inmiddels deel uitmakend van het hoofdbestuur begon bij Van den Brink langzaam aan een gevoel van onbehagen te ontstaan over de NVB. Meerdere redenen en omstandigheden veranderden zijn oorspronkelijk zo progressieve gedachten.

Een eerste aarzeling ontstond naar aanleiding van de sociaal-economische paragrafen van de NVB-idealën. Daarin werd onder meer een onomwonden pleidooi gehouden voor de instelling van een planeconomie. De NVB ging daarmee in de ogen van Van den Brink steeds duidelijker de weg op van het socialisme en dat was moeilijk voor hem te verkroppen.

Ook de bejegening van De Quay door de VB'ers droeg bij tot zijn veranderende mening. Vanwege diens samenwerking met Einthoven en Linthorst Homan in het driemanschap van de omstreden Nederlandse Unie in het begin van de oorlog, werd De Quay niet opgenomen in het hoofdbestuur van de NVB. Dit was des te opmerkelijker daar men De Quay in Sint Michielsgestel wel als een gelijkwaardige gesprekspartner had geaccepteerd. Voor Van den Brink was dit een teleurstellende ervaring.

---

⁴ J.Th.M. Bank, *Opkomst en ondergang van de Nederlandse Volksbeweging*, Deventer 1978, p. 66

De derde belangrijke reden om de NVB de rug toe te keren, was gelegen in de gewijzigde opvatting van de katholieke achterban. Kort voor de bevrijding had De Bruyn, een van de voormannen van de Katholieke Arbeidersbeweging, Van den Brink gevraagd om economisch adviseur van dit vakverbond te worden. Deze had daarin toegestemd. Uit gesprekken bleek hem, dat de KAB instandhouding van een katholiek partijverband bepaald prefereerde en tot dat doel ook al haar, niet geringe invloed zou aanwenden. Het KAB-bestuur achtte namelijk een nauwe samenwerking met een eigen staatkundige organisatie een noodzakelijke voorwaarde voor het voortbestaan van een katholieke arbeidersbeweging, welke het eigen karakter zou kunnen bewaren en ontwikkelen. Daarenboven nam in katholieke kring de oppositie toe tegen de vernieuwende ideeën. Tegelijk ook werd door leidende katholieken uit het land gedelibereerd over de wenselijkheid van een katholiek partijverband. Een overgrote meerderheid hing deze gedachte aan, Van den Brink inclusief⁵.

Ondanks alle ontwikkelingen schaarden de katholieke ondertekenaars van de oproep der NVB zich nog achter haar doelstellingen. Uit een eind augustus 1945 uitgebrachte persverklaring bleek evenwel een toenadering van de katholieke aanhangers der NVB richting RKSP. Voor Van den Brink gold dit eens te meer. Begin oktober 1945 meldde hij in het hoofdbestuur van de NVB dat hij - en ook de vermaledijde De Quay - zitting hadden genomen in het hoofdbestuur van de RKSP. De voorspraak van Romme en een noodrechtprocedure hadden het pad naar dit bestuurslidmaatschap geeffend⁶. Het was een duidelijk bewijs, dat Van den Brink meer en meer afstand nam van de NVB en van de wijze waarop deze zich ontwikkelde.

Minister in de periode van opbouw en herstel

De politieke ster van Van den Brink begon zo vlak na de oorlog snel te rijzen. Naast de aanvaarding van zijn ambt als hoogleraar in de staat- huishoudkunde en de statistiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, bekleedde hij al gauw ook politieke functies. Het begon met het adviseren van de KAB en het toetreden tot het hoofdbestuur van de NVB. Kort nadien werd hij partijbestuurder van de RKSP, waarvan men de naam bij de officiële heroprichting vlak voor de jaarwisseling omdoopte in Katholieke Volkspartij (KVP); later ging hij ook deel uitmaken van het dagelijks bestuur van de KVP. Zo direct na de oorlog hervatten ook de Staten-Generaal hun werkzaamheden. Verkiezingen hadden evenwel niet plaatsgevonden. Noodgrepen werden toegepast om een volledige afvaardiging in de beide Kamers te krijgen en dit leidde tot de benoeming van niet-gekozenen. De in eerste instantie funge-rende Tijdelijke Staten-Generaal werd op 20 november 1945 opgevolgd door de Voorlopige Staten-Generaal. Vanaf deze datum was Van den Brink lid

---

⁵ J.R.M. van den Brink, Zoeken naar een 'heilstaat', p. 176-177

⁶ J.Th.M. Bank, o.c., p. 177

geworden van de Eerste Kamer van dit voorlopige parlement; hij was daarmee tegelijk ook het jongste parlementslid.

Veertien maanden nadien reeds nam hij achter de regeringstafel plaats. Op 3 juli 1946 had het kabinet-Beel, het tweede kabinet na de oorlog, zijn werkzaamheden aangevangen. In dit kabinet beheerde minister Huysmans het departement van Economische Zaken. Er was echter slechts een korte ambtsperiode voor hem weggelegd, daar hij in de loop van 1947 ernstig ziek werd. Als gevolg van zijn ziekte zag hij zich genoodzaakt om af te treden als minister. Een week lang nam minister Mansholt van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening de lopende zaken op het vrijgekomen departement waar. Minister-president Beel zocht intussen naarstig naar een geschikte opvolger en werd op het Eerste Kamerlid Van den Brink geattendeerd. Aangemoedigd door de voorzitter van de Tweede Kamerfractie en politiek leider van de KVP, Romme, aanvaardde Van den Brink het ministersambt. Op 21 januari 1948 werd hij beedigd als de nieuwe bewindsman van Economische Zaken. Met zijn 32 jaar was Van den Brink de jongste minister die ons land ooit gekend had. Bij zijn aantreden lag een groot karwei voor hem. Een verder herstel alsmede een forse uitbreiding van de Nederlandse economie was noodzakelijk om de immer toenemende bevolking te kunnen onderhouden.

Reeds voor de oorlog had men de eerste ideeën geopperd om tot een industrialisatiepolitiek te geraken en waren de grondslagen daartoe al gelegd. Direct na de oorlog zette minister Vos van het toenmalige departement van Handel en Nijverheid de industrialisatiepolitiek in de steigers. Aan een uitvoering van zijn erg op het socialistische ideaal der planning gebaseerde industriepolitiek, kwam Vos echter niet toe. Een tekort aan onontbeerlijke deviezen, een kortdurend ministerschap, maar bovenal een grotere belangstelling voor algemeen economische politiek en maatschappelijke ordevragestukken verhinderden een duchtige stimulering van de industriële ontwikkeling. Minister Van den Brink zag daarentegen wel een prioriteit in de industrialisatie. Hij wilde bouwen aan een industrie-politiek, die zich zou richten op een groei en kwalitatieve versterking van de nationale economie.⁷

Ruim zes maanden nog regeerde het kabinet-Beel. De grondwetsherziening van 1948 bracht verkiezingen met zich, op grond waarvan het eerste kabinet-Drees (Drees-Van Schaik) geformeerd werd. Van den Brink behoorde tot de vijf ministers die van het kabinet-Beel in het kabinet-Drees-Van Schaik overgingen. Hij kon zijn amper begonnen beleid continueren. Samen met de directeur-generaal voor de industrialisatie, Winsemius, ontwierp hij in de loop van 1948 en de eerste maanden van 1949 de aangekondigde industrialisatiepolitiek. Beiden waren er van overtuigd, dat de georiënteerde markteconomie moest dienen als uitgangspunt. Een tweeledige bedoeling lag aan de ontworpen

---

⁷ P.E. de Hen, *Actieve en re-actieve industriepolitiek in Nederland. De overheid en de ontwikkeling van de Nederlandse industrie in de jaren dertig en tussen 1945 en 1950.* Amsterdam z.j., p. 248-278

politiek ten grondslag. Allereerst behoorde de door tekorten gekenmerkte betalingsbalans sluitend gemaakt te worden. Vervolgens vroeg de vanwege de explosieve groei van de beroepsbevolking dreigende structurele werkloosheid om een oplossing.⁸ Voor het welslagen van de industrialisatie waren dringend deviezen nodig. Daar ontbrak het aanvankelijk op grond van het betalingsbalansprobleem evenwel aan. De in het kader van de wederopbouw door de Verenigde Staten ter beschikking gestelde Marshall-hulp bood hier een welkome oplossing.

Het karakter van zijn industrialisatiebeleid zou volgens de minister fundamenteel verschillen van de door zijn voorganger Vos gelanceerde plannen. Was Vos ervan overtuigd, dat resultaten slechts bereikt konden worden langs de weg van taakstellende en dus dwingende planning, minister Van den Brink wilde de industrialisatie laten plaatsvinden aan de hand van een minder bevelend industrialisatieschema. Dit schema zou niet te veel in details treden en geen bindende kracht hebben, doch alleen een algemeen richtsnoer geven waarop de beleidsinstrumenten zouden worden gericht. Zijn voorstellen werden neergelegd in Industrialisatienota's, welke aan het parlement werden toegezonden. Tijdens zijn bewind verschenen er drie en werd een vierde nota voorbereid.

De industrialisatiepolitiek moest leiden tot zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve vooruitgang van de industrie. Meer concreet betekende dit uitbreiding van de basisindustriën (d.w.z. industriën die grondstoffen produceerden voor de verwerkende industrie), van arbeidsintensieve meer traditionele bedrijfstakken en van industriën van hooggekwalificeerde (export)producten.⁹ Als voorwaarde voor het slagen van deze industrialisatiepolitiek stelde minister Van den Brink de liberalisatie ofwel vrijmaking van het handels- en betalingsverkeer. Naar zijn mening verzekerden de aanwezige handelsbelemmeringen een onvoldoende productieafzet. Wilde het industrialisatiebeleid kans van slagen hebben, dan moest in 1949 op gang komende liberalisatie in 1952 voltooid zijn.

Vele critici beschouwden de industrialisatiepolitiek, zoals de minister die voor ogen had, als een vrijwel onuitvoerbaar opgave. Deze aanvankelijke scepsis begon geleidelijk aan te verdwijnen. Het vertrouwen van zowel de werkgevers als de werknemers nam toe, brede lagen van de bevolking betuigden hun instemming en het gevoerde beleid wierp na enige tijd duidelijke resultaten af. Dit verbreedde de steun in het parlement, ook van uit de linker hoek. Naar die steunverbreding streefde minister Van den Brink ook. Hij trachtte een economische politiek te ontwikkelen die enerzijds voldoende marktconform

---

⁸ HTK 1949-1950 Bijlagen-A 1400-X nr. 2, Rijksbegroting voor Economische Zaken voor het dienstjaar 1950, Memorie van Toelichting

⁹ J.R.M. van den Brink, Zoeken naar een 'heilstaat', p. 444

was en anderzijds door de overgrote meerderheid van het volk kon worden aanvaard en gedragen.

De doelstellingen van de industrialisatiepolitiek konden echter niet meer in de regeerperiode van het kabinet-Drees-Van Schaik gerealiseerd worden. Intern gekrakeel begin 1951 tussen de Tweede Kamerfractie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) en VVD-minister van Buitenlandse Zaken, Stikker over de kwestie Nieuw-Guinea leidde de val van het kabinet in. Binnen het demissionaire kabinet kwamen bovendien principiële meningsverschillen aan het daglicht tussen de ministers Lieftinck en Van den Brink.¹⁰ De bestrijding van hausseproblemen, die zich als gevolg van de uitgebroken Korea-oorlog aandienen, stelde de collega-ministers regelrecht tegenover elkaar. Minister Lieftinck sloot deliberalisatie niet uit, teneinde langs die weg een beperking van de import te bewerkstelligen en daarmee een vermindering van het betalingsbalanstekort. Om zijn industrialisatiepolitiek niet op de tocht te zetten, hield minister Van den Brink daarentegen vast aan de liberalisatie. Hij toonde zich een voorstander van een binnenlandse bestedingsbeperking voornamelijk met behulp van globaal werkende maatregelen, zoals rente- en kredietpolitiek en fiscale politiek, die automatisch een daling van de invoer ten gevolge zouden hebben. Importmaatregelen zouden immers een bedreiging vormen voor de industrialisatiepolitiek vanwege te verwachten tegenmaatregelen die de Nederlandse export konden belemmeren.¹¹ Voorts zouden deze de ondernemers hinderen bij het ontplooiën van initiatieven.

De kabinetsformatie was een moeizame aangelegenheid. Uiteindelijk kwam het tweede kabinet-Drees tot stand. Het mocht als een soort restauratie van het afgelopen kabinet-Drees-Van Schaik beschouwd worden en werd geacht de tijd tot de vastgestelde verkiezingen in 1952 uit te zitten. Van den Brink trad voor de derde achtereenvolgende maal in een kabinet op als minister van Economische Zaken en voerde zijn industrialisatiepolitiek verder uit.

De regeringsverklaring van het tweede kabinet-Drees bevatte maatregelen om het betalingsbalanstekort terug te brengen. Minister Van den Brink bleek het geschil met minister Lieftinck van Financien in zijn voordeel beslecht te hebben: door middel van een bestedingsbeperking met behulp van klassieke instrumenten zou het betalingsbalansprobleem moeten worden teruggedrongen.¹²

Ook tijdens de korte regeerperiode van het nieuwe kabinet kwamen de nodige spanningen aan de oppervlakte; minister Van den Brink bleef er niet van verschoond. Vooraleer de afgekondigde bestedingsbeperking resultaat afwierp, verstreek de nodige tijd. Het betalingsbalanstekort werd derhalve in tussentijd

---

¹⁰ F.J.F.M. Duynstee, *De kabinetsformaties 1946-1965*, Deventer 1966, p. 37. Duynstee omschrijft echter de meningsverschillen ten onrechte als niet-principieel

¹¹ J.M.M.J. Clerx, *Nederland en de liberalisatie van het handels- en betalingsverkeer (1945-1958)*, diss. KUB, Groningen 1986, p. 76-79

¹² HTK.1950-1951 Verslag, p. 1238-1240

niet teruggedrongen, want de prijsstijgingen gingen onverminderd voort. Bovendien kreeg hij het al spoedig fors aan de stok met de Tweede Kamerfractie van de Partij van de Arbeid (PvdA). Het kamerlid Nederhorst interpelleerde de minister over controle op de investeringen en de prijzen. In een ingediende motie eiste hij maatregelen, waarop minister Van den Brink verklaarde zich daar niet mee te kunnen verenigen. Uiteindelijk liep de interpellatie met een sisser af toen Nederhorst zich bereid toonde de motie in te trekken.

Aan het eind van 1952 bleken de hoofddoelstellingen van het beleid gerealiseerd te zijn.¹³ De ministersloopbaan van Van den Brink kon mitsdien als geslaagd worden beschouwd. In de ministerraad was zijn gezag onomstreden. Weliswaar bestond enige scepsis bij de PvdA over zijn liberale economische opvattingen, de successen deden de kritiek al snel verstommen. Ondanks enige controversen binnen de ministerraad, vooral met Lieftinck, bleven de persoonlijke verhoudingen erg goed. Dit werd mede mogelijk gemaakt door het sterk bovenpartijdig optreden van minister-president Drees.

Terug naar de jeugdliefde

Toen op 2 september de beediging van het derde kabinet-Drees plaatsvond, kwam er een einde aan het ministerschap van Van den Brink. Reeds bij de ambtsaanvaarding in januari 1948 waren zijn echtgenote en hij er over eens, dat hij deze functie niet meer dan vijf jaar zou vervullen. Daarenboven had hij nimmer een politieke loopbaan nagestreefd. Hij stelde zich derhalve niet meer beschikbaar.¹⁴

De naam Van den Brink verdween echter niet definitief van het politieke firmament. Herhaalde malen nog werd hij gevraagd en circuleerde zijn naam als het op de verdeling van ministersposten aankwam. Hij bleef echter steeds bij zijn voornemen een hernieuwd ministerschap te weigeren. Dat gebeurde ook toen hij in 1959 zelfs naar voren werd geschoven voor het premierschap. Omdat Van den Brink boogde op meer ministerservaring en hem dit in veler ogen als een betere kandidaat kwalificeerde, hechtte de latere minister-president De Quay er aan, dat de blijvend geachte weigering van Van den Brink publiekelijk werd vastgesteld. Aldus geschiedde. Daags na zijn bezoek aan Hare Majesteit werd de officiële mededeling gepubliceerd, dat Van den Brink wegens 'persoonlijke omstandigheden' had verzocht niet als formateur in aanmerking te komen. Dit effende de weg voor De Quay; enige tijd later was diens kabinet een feit.¹⁵ Van den Brink sloeg het premierschap andermaal af toen in 1966 Schmelzer hem voor deze functie polste.

---

¹³ HTK 1952-1953 Bijlagen 2959 nr. 2. Vierde nota inzake de industrialisatie; HTK 1951-1952 Verslag, p. 1105-1109 en 1156

¹⁴ J.R.M. van den Brink, Zoeken naar een 'heilstaat', p. 451

¹⁵ P.F. Maas, Kabinetsformaties 1959-1973, 's-Gravenhage 1982, p. 17, 54-55

Een actieve rol speelde hij wel nog in de politieke wandelgangen. Bij tal van formaties fungeerde Van den Brink als vraagbaak van leidende politici, zowel in zakelijke als in persoonlijke aangelegenheden. 'Hij maakte deel uit van het grijze circuit van meelevende en mee-formerende personen, die geen publieke functies (meer) bekleden, waartoe ook de niet-formele adviseurs van de Koningin gerekend mogen worden.'¹⁶

Zijn afscheid van de politiek van achter de groene tafel betekende een terugkeer naar de bankwereld. Reeds in de periode vlak na de oorlog tot zijn aantreden als minister, was Van den Brink als commissaris verbonden aan de Amsterdamsche Bank. Dit commissariaat was voortgevloeid uit de contacten in de laatste oorlogsmaanden over datgene wat na de bevrijding op financieel gebied zou moeten gebeuren. In 1952 keerde hij bij de Amsterdamsche Bank terug, wederom als commissaris, maar tevens als algemeen adviseur. Ook in de bankwereld wisselde hij vlot naar een andere, hogere functie. Een jaar na zijn tweede begin bij de bank, volgde de benoeming tot directeur. Toen in 1964 de Amsterdamsche Bank en de Rotterdamsche Bank tot de AMRO-bank fuseerden, trad Van den Brink toe tot de raad van bestuur. Tot zijn vertrek wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, in 1978 bleef hij in de leiding van de bank.

Met die pensionering kwam na ruim dertig jaar een einde aan de invloedrijke carrière, als wetenschapper, politicus en bankier van Jan van den Brink.

---

¹⁶ Ibidem, p. 55